

REPUBLIKA E KOSOVËS - РЕПУБЛИКА КОСОВО - REPUBLIC OF KOSOVO
GJYKATA KUSHTETUESE
УСТАВНИ СУД
CONSTITUTIONAL COURT

Priština, 9. avgust 2019. godine
Br. ref.:RK 1406/19

РЕШЕЊЕ О НЕПРИХВАТЉИВОСТИ

у

слуčajevima br. KI149/18, KI150/18, KI151/18, KI152/18, KI153/18 I KI154/18

Podnositelj

Xhavit Aliu i 5 drugih

Ocena Ustavnosti 6 Rešenja Vrhovnog suda Kosova donetih u periodu od 11. aprila do 9. avgusta 2018. godine

USTAVNI SUD REPUBLIKE KOSOVO

u sastavu:

Arta Rama-Hajrizi, predsednica
Bajram Ljatifi, zamenik predsednika
Bekim Sejdiu, sudija
Selvete Gërxhaliu-Krasniqi, sudija
Gresa Caka-Nimani, sudija
Safet Hoxha, sudija
Radomir Laban, sudija
Remzije Istrefi-Peci, sudija i
Nexhmi Rexhepi, sudija

Podnositelj zahteva

- Zahtev KI149/18 je podnet od strane Xhavita Aliu; zahtev KI150/18 je podnet od strane Fadila Bekteshija (sina pokojnog Muharrema Bekteshija); zahtev KI151/18 je podnet od strane Vesela Rukollija; zahtev KI152/18 je podnet od strane Brahma Kaqkinija; zahtev KI153/18 je podnet od strane Malusha Shaqirija i zahtev KI154/18 je podnet od strane Florije Kastrati.

2. Svi navedeni iznad (u daljem tekstu: podnosioci zahteva) žive u opštinama Srbice, Glogovca i Prištine.

Osporena odluka

3. Podnosioci zahteva osporavaju 6 dole navedenih rešenja Vrhovnog suda Republike Kosova (u daljem tekstu: Vrhovni Sud).
 1. Xhavit Aliu - Rešenje Rev. br. 80/2018 od 11. aprila 2018. godine;
 2. Fadil Bekteshi - Rešenje Rev. br. 240/2018 od 9. avgusta 2018. godine;
 3. Vesel Rukolli - Rešenje Rev. br. 186/2018 od 3. jula 2018. godine;
 4. Brahim Kaqkini - Rešenje Rev. br. 170/2018 od 4. juna 2018. godine;
 5. Malush Shaqiri - Rešenje Rev. br. 222/2018 od 3. jula 2018. godine;
 6. Florije Kastrati - Rešenje Rev. br. 209/2018 od 9. avgusta 2018. godine.

Predmetna stvar

4. Predmetna stvar zahteva je ocena ustavnosti osporenih odluka, kojima se smatra da su povređena prava podnositaca zahteva zagarantovana članom 21 [Opšta načela], članom 22 [Direktna primena međunarodnih sporazuma I instrumenata], 53 [Tumačenje odredbi |Ljudskih prava] i 54 [Sudska zaštita Prava] Ustava Republike Kosovo (u daljem tekstu: Ustav), član 6 (pravo na pravično suđenje) Evropske konvencije o zaštiti ljudskih prava i fundamentalnih sloboda 9 u daljem tekstu: EKLjP) i člana 15 Univerzalne deklaracije o Ljudskim Pravima (u daljem tekstu: UDLjP).

Pravni osnov

5. Zahtev je zasnovan na stavu 7 člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, na članu 22 [Procesuiranje podnesaka] i 47 [Individualni zahtevi] Zakona o Ustavnom sudu Republike Kosovo br. 03/L-121 (u daljem tekstu: Zakon) i pravilu 32 [Podnošenje podnesaka i odgovora] Poslovnika o radu Ustavnog suda Republike Kosovo (u daljem tekstu: Poslovnik).

Postupak pred Ustavnim Sudom

6. Dana 8. oktobra 2018. godine, podnositac zahteva Xhavit Aliu je podneo zahtev pred Ustavnim sudom Republike Kosova (u daljem tekstu: Sud).
7. Dana 11. oktobra 2018. godine, podnosioci Fadil Bekteshi, Vesel Rukolli, Brahim Kaqkini, Malush Shaqiri i Florije Kastrati su podneli svoje zahteve pred Sudom.
8. Dana 10. januara 2019. godine, Jahir bejta, u svojstvu direktora društva "Ngritja e Zerit" je predao pred Sud jedan dopis, koji, iako se izričito ne tiče niti jednog konkretnog predmeta na Sudu, ponavlja navode i argumente koji su navedeni u zahtevima podnositaca.

9. Dana 16. oktobra 2018. godine, Predsednica suda je za predmet KI149/18 imenovala sudiju Safet Hoxha za sudiju izvestioca i Veće za razmatranje, sastavljenod sudija: Selvete Gérxhaliu-Krasniqi (predsedavajuća), Bajram Ljatifi i Radomir Laban.
10. Dana 17. oktobra 2018. godine, u skladu sa stavom 1 pravila 40 (spajanje I odvajanje zahteva) Poslovnika o radu, Predsedavajuća Suda je naložila spajanje zahteva KI150/18, KI151/18, KI152/18, KI153/18 i KI154/18 sa KI149/18.
11. Dana 22. oktobra 2018. godine, Sud je obavestio podnosioce zahteva o registraciji i spajanju zahteva.
12. Istog tog dana, Sud je takođe obavestio i Vrhovni Sud o registraciji zahteva i njihovom spajanju.

Pregled činjenica

13. Između 28. aprila 2011. godine i 5. januara 2017. godine, podnosioci zahteva su na individualan način podneli tužbe pred Osnovnim sudom u Mitrovici - Odeljenje u Srbici i Osnovnom sudu u Prištini - Odeljenje u Glogovcu (u daljem tekstu: Osnovni Sudovi) protiv Vlade Republike Srbije, a radi kompenzacije materijalne i nematerijalne štete koja im je prouzrokovana tokom rata, između 1998 i 1999. godine.
14. Tokom perioda 14. oktobar 2013. godine i 12. januar 2018. godine, Osnovni sudovi su, individualnim odlukama, odbacili tužbe podnositelja zahteva i proglašili su se ne kompetentnim za odlučivanje.
15. Podnosioci zahteva su podneli individualne žalbe protiv odluka Osnovnih Sudova, pred Apelacionim Sudom, zbog ozbiljnih povreda odredbi parničnog postupka. Podnosioci su tražili da se odluke Osnovnih Sudova ponište i da se zahtevi podnositelja zahteva proglaše prihvatljivim.
16. Između 3. juna 2016. godine i 23. marta 2018. godine, Apelacioni sud je doneo odvojene odluke gde je odbio svaku žalbu podnositelja zahteva i gde je potvrđio odluke Osnovnih Sudova.
17. Svaki od podnositelja zahteva je, na individualan način, podneo poseban zahtev za reviziju pred Vrhovnim Sudom, navodeći da postoje ozbiljne povrede odredbi parničnog postupka. Oni su tražili da se njihovi zahtevi za reviziju usvoje, da se ponište odluke Apelacionog suda i Osnovnih sudova i da se njihova pitanja vrate na ponovno razmatranje u Osnovne sude. Podnosioci zahteva su naveli da postoje druge odredbe Zakona o Parničnom postupku kojima se reguliše pitanje nadležnosti za njihove predmete. Između ostalog, po njihovim navodima, u ovom slučaju se trebaju primeniti odredbe člana 28 Zakona o Parničnom postupku koja govori o nadležnostima sudova u sporovima sa međunarodnim elementima.
18. Između datuma 11. aprila i 9. avgusta 2018. godine, Vrhovni sud je doneo odvojene odluke (vidi stav 3 ovog Rešenja), odbijajući zahteve za reviziju za svakog od podnositelja zahteva kao neosnovane. Glavni argument Vrhovnog suda, u svakoj od ovih odluka, je bio sledeći:

“Imajući u obzir [odredbe Zakona o Parničnom postupku] ZPP-a kao i činjenicu da je tužbom tužena Republika Srbija - Vlada R. S. u Beogradu, [...] u ovom konkretnom slučaju se radi o imovinsko pravnom sporu u stranoj državi, ovde važe norme međunarodnog prava, a za taj spor domaći sud nije nadležan da odlučuje, stoga, Vrhovni sud Kosova ocenjuje da su Osnovni i Apelacioni sud na pravilan način primenili odredbe člana 18.3 i člana 39 stav 1 i 2 ZPP-a, kada su se proglašili neneadležnim za rešavanje ovog sudskeg pitanja i kada su odbacili tužbe [podnositaca zahteva], jer opštu teritorijalnu nadležnost ima sud na teritoriji gde se nalazi sedište Skupštine Republike Srbije, tako da, [i] sedište Skupštine Republike Srbije kao tužene strane se ne nalazi na teritorijama Sudova Republike Kosovo.

[..]

Odredbe člana 28, na koji se pozivaju podnosioci zahteva, a kojima se određuje nadležnost naših sudova u sporovima sa međunarodnim (stranim) elementima, se ne može primeniti u ovom konkretnom predmetu, jer se ovde ne bavimo niti stranim fizičkim licima ni stranim pravnim licima, već se bavimo stranom državom, sa kojom do sada nismo sklopili nikakav međunarodni sporazum [...] o nadležnosti domaćih sudova za ovakve vrste sporova. [...] Ne stoje ni navodi u reviziji [podnositaca zahteva] da se u ovom konkretnom slučaju mi bavimo teritorijalnom nadležnošću koja je rešena na osnovu člana 47, 51 i 61 ZPP-a, jer po proceni Vrhovnog suda, ove odredbe se ne tiču ovog konkretnog slučaja [...], nižestepenih sudovi su pravilno primenili odredbe člana 18.3 ZPP-a, uzimajući u obzir i druge razloge koji su navedeni iznad”.

Navodi podnositaca zahteva

19. Navodi podnositaca zahteva su identični, stoga, Sud ih predstavlja kao iste tvrdnje.
20. Podnosioci zahteva tvrde da su odluke Vrhovnog Suda povredili njihova prava zagarantovana članom 21 [Opšta načela], članom 22 [Direktna primena međunarodnih sporazuma i instrumenata], 53 [Tumačenje odredbi Ljudskih prava] i 54 [Sudska zaštita Prava] Ustava, člana 6 (pravo na pravično suđenje) EKLjP-a i člana 15 UDLjP-a.
21. Podnosioci zahteva imaju tri kategorije glavnih tvrdnji: (i) primena principa “*per loci*” [*ratione loci*], i po podnosiocima zahteva, to podrazumeva da redovni sudovi imaju nadležnost za razmatranje tužbi na osnovu mesta gde se desila šteta; (ii) obaveza za primenu međunarodnih standarda u vezi sa ljudskim pravima od strane redovnih sudova; (iii) njihovo pravo na sudsку zaštitu prava i pravo na pristup pravdi.
22. Podnosioci zahteva se u početku pozivaju na pitanje teritorijalne nadležnosti, (odnosno principa “*per loci*”) i navode da su redovni sudovi “*pogrešno primenili zakon na koji su se pozvali za teritorijalnu nadležnost Osnovnog suda [...], jer, sud koji je teritorijalno nadležan za rešavanje pravnih pitanja je uvek sud na čijoj teritoriji je izvršen zločin, moralna ili materijalna šteta! Ova definicija validnog pravnog stava se tiče i interesa oštećene strane, principa ekonomije u sudskeim i upravnim postupcima, i u skladu je sa međunarodnim principom - per loci, usmeravanje tužbi na osnovu mesta gde je zločin izvršen*”.
23. Dalje, podnosioci zahteva se pozivaju na neke primere iz međunarodne prakse gde je, po njima, žrtvama Drugog svetskog rata bilo dozvoljeno “da podnesu

individualne tužbe pred domaćim sudovima za kompenzaciju štete koja je prouzrokovana od strane Nemačke". S tim u vezi, oni su naveli da u predmetima Grčke i Italije, individualnim licima je data mogućnost da zatraže kompenzaciju za "štetu prouzrokovanoj strane Nemačke tokom Drugog svetskog rata, u skladu sa međunarodnim principom per loci."

24. Podnosioci zahteva, pozivajući se na član 21 stav 1 Ustava, tvrde da redovni sudovi "nisu primenili unapredjene međunarodne standard za ljudska prava. Jedan od standarda je davanje mogućnosti oštećenoj strani za iniciranje pitanje kompenzacije moralne i materijalne štete koja je prouzrokovana kao rezultat direktnog delovanja od strane srpskih vlasti [...]".
25. Podnosioci zahteva, pozivajući se na član 22 Ustava, navode da dok "ljudska prava koja su zagarantovana Konvencijama, međunarodnim sporazumima i instrumentima, imaju prioritet u slučaju neslaganja sa zakonima i drugim odredbama javnih organa", odnosno, "podnošenje tužbi pred domaćim sudovima se zasniva i na članu 6 EKLjP-a i tačku 15 UDLjP-a [...]".
26. Podnosioci zahteva takođe tvrde da "Obaveza primene Ženevske konvencije iz 1994. godine, je predviđena takođe Međunarodnim Humanitarnim Zakonom na Kosovu". Po podnosiocima, redovni sudovi su povredili ustavne odredbe jer nisu primenili odredbe međunarodnih konvencija, kao kategoriju unutrašnjeg pravnog reda.
27. Podnosioci zahteva, pozivajući se na član 54 Ustava, takođe izjavljuju da im je "osporeno pravo na sudsku zaštitu prava, pravo na pristup pravdi na međunarodnom nivou kao i institucionalne garancije za zaštitu ljudskih prava".
28. Na kraju, podnosioci zahteva traže od Suda da se odluke redovnih sudova poniste i "da se zatraži od osnovnog Suda u Mitrovici - odeljenje u Srbici da ponovno razmotri i presudi u skladu sa zakonom na snazi i najboljim sudske praksama, pravno pitanje u vezi sa materijalnom i moralnom štetom [...]."
29. Za razliku od svih drugih podnositelja, podnositelj zahteva Xhavit Aliu (KI149/18) je podneo i jedan dopis, u kojem se traži da se rok vrati u pređašnje stanje u skladu sa članom 50 [Povraćaj u pređašnje stanje] Zakona, navodeći da "[...] zbog toga što je njegova majka zaboravila, nije na vreme bio obavešten u vezi sa prijemom Rešenja od Vrhovnog suda Kosova Rev. 80/2018 od 11.4.2018. godine, tako da mu je za 7 dana istekao rok za podnošenje zahteva za ocenu ustavnosti rešenja Vrhovnog Suda "i zbog toga nije mogao da podnese zahtev u predviđenom roku od 4 (četiri) meseca.
30. Takođe, u predmetu KI150/18, podnositelj zahtev je Fadil Bekteshi, sin sada pokojnog Muharrema Bekteshija, koji je u njegovo ime podneo zahtev pred Sud.

Ocena prihvatljivosti zahteva

31. Sud prvo ispituje da li su zahtevi ispunili uslove prihvatljivosti, koji su utvrđeni Ustavom i dalje propisani Zakonom i predviđeni Poslovnikom.
32. Kao početna napomena, Sud primećuje da je predmetna stvar ovih spojenih zahteva kao i tvrdnje koje su navedene u ovim zahtevima, su slične sa jednom grupom

zahtega za koje je Sud već doneo odluku. (Vidi *mutatis mutandis* predmete Ustavnog Suda, KI73/17, KI78/17 i KI 85/17, *Istref Rexhepi i 28 drugih*, Rešenje o neprihvatljivosti od 23. oktobra 2017. godine, predmete KI97/17, KI99/17, KI115/17 i KI121/17 *Mala Mala, Ali Salihu, Nurije Beka i Xhevat Xhinovci*, Rešenje o neprihvatljivosti od 10. januara 2018. godine, i predmete br. KI96/18, KI97/18, KI98/18, KI100/18, KI101/18, KI102/18, KI103/18, KI104/18, KI105/18, KI106/18, KI107/18, KI116/18, KI117/18, KI119/18 i KI125/18 *Fehmi Hoti i 15 drugih*, Rešenje o neprihvatljivosti od 19. februara 2019. godine, sve predmeti od "Ngritja e Zerit"; vidi takođe relevantne zakonske odredbe citirane u tim predmetima).

33. Vraćajući se na okolnosti konkretnih predmeta, Sud se poziva na stavove 1 i 7 člana 113. [Jurisdikcija i ovlašćene strane] Ustava, koji propisuju:

"1. Ustavni sud odlučuje samo u slučajevima koje su ovlašćene strane podnеле sudu na zakonit način.

[...]

7. Pojedinci mogu da pokrenu postupak ako su njihova prava i slobode koje im garantuje ovaj Ustav prekršena od strane javnih organa, ali samo kada su iscrpeli sva ostala pravna sredstva, regulisanim zakonom".

34. U nastavku, Sud razmatra da li je podnositeljka zahteva ispunila uslove prihvatljivosti utvrđene Zakonom. S tim u vezi, Sud se poziva na članove 48. [Tačnost podneska], 49. [Rokovi], 50[Povraćaj u predašnje stanje] Zakona, koji propisuju:

Član 48
[Tačnost podneska]

"Podnositelj podneska je dužan da jasno naglasi to koja prava i slobode su mu povređena i koji je konkretan akt javnog organa koji podnositelj želi da ospori".

Član 49
[Rokovi]

"Podnesak se podnosi u roku od 4 meseci. Rok počinje od dana kada je podnositelj primio sudsку odluku...".

Član 50
[Povraćaj u predašnje stanje]

Ukoliko podnositelj nije bio u mogućnosti da podnese podnesak u predviđenom roku bez svoje krivice, Ustavni sud je dužan da, na osnovu podnesaka podnosioca, isti vrati u predašnje stanje. Podnositelj je dužan da podnese podnesak o povraćaju u predašnje stanje u roku od petnaest (15) dana, od dana kada je prestao razlog propuštanja i ujedno je dužan da obrazloži svoj zahtev. Povraćaj u predašnje stanje nije dozvoljen ukoliko je prošla godina ili više od dana proteka roka određenog ovim zakonom.

35. Dalje, Sud se poziva i na Poslovnik o radu, odnovno podstav 1 (c) stave 2 pravila 39 [Kriterijum o prihvatljivosti], koji određuje da:

(1) Sud može smatrati zahtev prihvatljivim:

[...]

(c) ako je zahtev podnet u roku od četiri meseca od dana kada je odluka o poslednjem delotvornom pravnom sredstvu dostavljena podnosiocu zahteva

[...]

"(2) Sud može smatrati zahtev neprihvatljivim, ako je zahtev očigledno neosnovan, jer podnositelj nije dovoljno dokazao i potkrepio tvrdnju."

Što se tiče 4 podnositelja zahteva [KI151/18, KI152/18, KI153/18, KI154/18]

36. Sud utvrđuje da su pet podnositelja [ne uključujući zahtev KI149/18 koji će se tretirati posebno], ovlašćene strane, koje osporavaju akt javnog organa, nakon što su iscrpeli pravna sredstva na raspolaaganju. Podnosioci zahteva su takođe pojasnili u vezi sa pravima i slobodama za koje oni tvrde da su im povređena, u skladu sa članom 48 Zakona i podneli su zahtev u skladu sa rokom navedenim u članu 49 Zakona i pravilu 39 (1) (c) Poslovnika.
37. Pored toga, Sud razmatra da li zahtev podnositelja ispunjava uslov prihvatljivosti propisan u pravilu 39 (2) Poslovnika. U tom smislu, Sud podseća da podnosioci zahteva tvrde da su im redovni sudovi povredili nekoliko prava zaštićena Ustavom, EKLJP-om i UDLJP-om, posebno naglašavajući pravo na pravično i nepristrasno suđenje i pravo na sudsku zaštitu prava.
38. S tim u vezi, Sud primećuje da podnosioci zahteva navode da su redovni sudovi pogrešno primenili zakon na snazi kada su se pozvali na mesnu nadležnost Osnovnog suda. Oni, dalje, navode da je sud na čijoj je teritoriji naneta šteta nadležan sud za suđenje u njihovim slučajevima. Shodno tome, prema podnosiocima zahteva, njima je uskraćeno "pravo na sudsku zaštitu i pristup pravdi".
39. Sud smatra da se navodi podnositelj zahteva, u suštini, odnose na tumačenje redovnih sudova određenih zakonskih odredbi koje regulišu njihovu mesnu nadležnost, odnosno nadležnost da se bave tužbama podnositelja zahteva.
40. Sud ističe svoj opšti stav da pravilno i potpuno utvrđeno činjenično stanje, kao i relevantna zakonska tumačenja, u suštini, spada u jurisdikciju redovnih sudova. Uloga Ustavnog suda je da obezbedi poštovanje standarda i prava garantovana Ustavom i shodno tome, on ne može postupati kao sud "četvrtog stepena" (vidi: *mutatis mutandis*, u vezi sa principom subsidiarnosti, presudu Evropskog suda za ljudska prava od 16. septembra 1996. godine, *Akdivar protiv Turske*, br. 21893/93, stav 65, vidi: takođe *mutatis mutandis*, u vezi sa doktrinom "četvrtog stepena" slučajeva Ustavnog suda Kl86/11, podnositelj zahteva *Milaim Berisha*, rešenje o neprihvatljivosti od 5. aprila 2012. godine, stav 33; kao i spojene predmete KI73/17, KI78/17 i KI85/17, podnositelj zahteva *Istref Rexhepi i 28 drugih*, rešenje o neprihvatljivosti od 27. novembra 2017. godine, stavovi 46 i 47).
41. U ovom slučaju, Sud primećuje da je Vrhovni sud razmotrio navode podnositelja zahteva u vezi sa tumačenjem relevantnih zakonskih odredaba od strane

Apelacionog suda i Osnovnog suda, u vezi sa nadležnošću za suđenje u slučajevima podnositaca zahteva

42. Vrhovni sud je, tokom razmatranja navoda podnositaca zahteva, obrazložio da su Osnovni sud i Apelacioni sud pravilno primenili odredbe Zakona o parničnom postupku kada su utvrdili da nisu imali nadležnost da sude u ovim sudskim slučajevima. Stoga, Vrhovni sud je odbacio navode podnositaca zahteva i obrazložio je da je opšta mesna nadležnost na sudu na čijoj se teritoriji nalazi sedište Skupštine Republike Srbije, a koje nije na teritoriji sudova Kosova.
43. Dakle, u nekoliko svojih slučajeva (vidi, na primer: rešenje u slučaju Rev br. 240/2018), Vrhovni sud je, između ostalog, obrazložio:

"[...] na osnovu odredbi člana 28.2 ZPP-a, kada se govori o sporu koji sadrži neke strane elemente, nacionalni sud je nadležan samo ako ova međunarodna nadležnost izričito proizilazi iz nekog međunarodnog sporazuma ili od samog zakona [...]. U članu 39.1 ZPP-a predviđa se da: "Za suđenja u sporovima protiv Kosova [...], opšte mesne nadležnosti je sud na čijoj se teritoriji nalazi sedište njene opštine", dok se u paragrafu 2 ovog člana navodi da "Za suđenje sporova protiv ostalih pravnih lica, opšte mesne nadležnosti je sud na čijoj se teritoriji nalazi njihovo registrovano sedište'. Isto tako se i odredbama člana 54.1 Zakona o rešavanju sukoba zakona sa propisima drugih država predviđa da u imovinsko pravnim sporovima nadležnost mesnog suda postoji ukoliko se u našoj zemlji nalazi bogatstvo tuženog ili predmeta koji se zahtevom traži".

44. Vrhovni sud je, dalje, naveo da se u slučaju podnositaca zahteva "bavimo stranom državom, sa kojom do sada država Kosovo na čijoj je teritoriji šteta prouzrokovana, nema nikakve međunarodne sporazume u vezi sa nadležnošću nacionalnih sudova za ove vrste sporova".
45. Sud smatra da su zaključci Osnovnog suda, Apelacionog suda i Vrhovnog suda doneti nakon detaljnog razmatranja svih argumenata i tumačenja predstavljenih od strane podnositaca zahteva. Na taj način, podnosiocima zahteva je pružena mogućnost da u svim fazama postupka predstave argumente i pravna tumačenja, koje smatraju važnim za njihove sporove.
46. Shodno tome, Sud zaključuje da su postupci pred redovnim sudovima, gledano u celosti, bili pravični i da se ne može argumentovati navod o proizvoljnom zakonskom tumačenju od strane redovnih sudova.
47. Sto se tiče navoda podnositaca zahteva u vezi sa "*pravom na sudska zaštitu i pristup sudu*", Sud ističe i praksi Evropskog Suda za Ljudska prava (ESLjP) na koju je obavezan da se poziva prema članu 53. Ustava. Na osnovu poslednjeg, Sud takođe ističe i svoju praksu koja je izgrađena na sudske prakse ESLjP-a gde je navedeno da postoje proceduralne prepreke koje nameće načelo suverenog imuniteta država - kao jedan od osnovnih načela međunarodnog javnog prava - u odnosu na sudske postupke koji se mogu sprovesti protiv države u unutrašnjim sudovima druge države. (vidi spojene predmete Ustavnog Suda, KI96/18, KI97/18, KI98/18, KI99/18, KI100/18, KI101/18, KI102/18, KI103/18, KI104/18, KI105/18, KI106/18, KI107/18, KI116/18, KI117/18, KI119/18 i KI125/18, podnositac zahteva Fehmi Hoti i 15 drugih, rešenje o neprihvatljivosti od 30. januara 2019. godine, stavovi 58 i 59, vidi: *mutatis mutandis*, slučajeve ESLjP-a koji su citirani u gore navedenim predmetima

Ustavnog Suda, *Jones i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 14. januara 2014. godine; *Al-Adsani protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 21. novembra 2001. godine).

48. Pored toga, u slučaju Al-Adsani protiv Ujedinjenog Kraljevstva, ESLJP je argumentovao sledeće: "*Pravo na pristup sudu može biti predmet ograničenja, ako ne pripada suštini prava. Takva ograničenja treba da slede legitimni cilj i da su proporcionalna. Priznanje suverenog imuniteta država u građanskim postupcima slede legitimni cilj poštovanja međunarodnog prava [...]. Sto se tiče proporcionalnosti, koliko je moguće, Konvencija treba da se tumači u skladu sa drugim pravilima međunarodnog prava, uključujući i ona koja se odnose na imunitet država. Dakle, mere preduzete od strane države koje odražavaju opšta pravila međunarodnog prava o imunitetu država, u načelu, ne mogu da se posmatraju kao neproporcionalno ograničenje prava na pristup sudu*". Takav stav, sto se tiče pritiska između načela suverenog imuniteta država i prava na pristup pravdi (sudu) je naglašen i u Međunarodnom sudu pravde (vidi: na primer slučaj Nemačka protiv Italije; Grčka kao posrednik, presuda od 3. februara 2012. godine).
49. U smislu gore navedenih argumenata, Sud smatra da je važno istaći činjenicu da redovni sudovi Kosova nisu razmatrali, odnosno nisu sudili u vezi sa pravom podnositelja zahteva da traže naknadu štete, već samo u vezi sa mesnom nadležnošću sudova Kosova za sprovođenje postupka protiv jedne druge države.
50. Pozivajući se i na navode podnositelja zahteva u vezi sa primenom Ženevske konvencije u njihovim sudskim slučajevima, Sud primećuje da su se podnosioci zahteva samo pozvali na tu Konvenciju, ali nisu pružili dalje argumente u vezi sa tim navodom. (Vidi, u vezi sa poslednjom nadležnošću u tom pravcu, spojene predmete Ustavnog Suda, KI96/18, KI97/18, KI98/18, KI99/18, KI100/18, KI101/18, KI102/18, KI103/18, KI104/18, KI105/18, KI106/18, KI107/18, KI116/18, KI117/18, KI119/18 i KI125/18, citirano iznad, stav 61).
51. Sud naglašava svoj opšti stav da sama činjenica da se podnosioci zahteva ne slažu sa ishodom odluka Vrhovnog suda, kao i pominjanje članova Ustava ili međunarodnih instrumenata, nije dovoljna da se postavi argumentovana tvrdnja o ustavnoj povredi. (Vidi: *mutatis mutandis*, slučaj Ustavnog suda, rešenje o neprihvatljivosti od 10. februara 2015. godine, *Abdullah Bajqinca*, KII36/14, stav 33).
52. Sud takođe primećuje da su iznete činjenice i navodi podnositelja zahteva gotovo identični sa nekoliko prethodnih zahteva o kojima je Sud odlučio da su neprihvatljivi, kao očigledno neosnovani, na ustavnim osnovama (Vidi, u vezi sa poslednjom nadležnošću u tom pravcu, spojene predmete Ustavnog Suda, KI96/18, KI97/18, KI98/18, KI99/18, KI100/18, KI101/18, KI102/18, KI103/18, KI104/18, KI105/18, KI106/18, KI107/18, KI116/18, KI117/18, KI119/18 i KI125/18, citirano iznad, KI73/17 KI78/17 i KI85/17, citirano iznad, KI KI97/17, KI99/17, KI115/17 i KI 121/17 citirano iznad). Svi ovi zahtevi su tvrdili skoro iste navode kao i zahtevi tretirani u ovoj odluci i, kao i u tim slučajevima, i u ovim spojenim slučajevima Sud smatra da se iste trebaju proglašiti neosnovanim po ustavnim osnovama).
53. Kao rezime, Sud smatra da zahtevi podnositelja ne dokazuju da su postupci pred redovnim sudovima izazvali povredu njihovih prava garantovana Ustavom, odnosno članovima 21 [Opšta načela], 22. [Direktna primena međunarodnih sporazuma i

instrumenata], 53. [Tumačenje odredbi ljudskih prava] i 54. [Sudska zaštita prava] Ustava, kao i članom 6. EKLJP-a i članom 15. UDLjP-a.

Što se tiče podnosioca zahteva Xhavita Aliu [KI149/18]

54. U vezi sa ovim zahtevom, Sud utvrđuje da je podnositelj zahteva ovlašćena strana koja osporava jedan akt javnog organa i da je iscrpeo sva pravna sredstva. Ipak, pre nego što kreće u druge uslove prihvatljivosti, Sud treba da oceni da li je ispunjen uslov podnošenja zahteva u roku od četiri (4) meseca, kao što je to predviđeno članom 49 Zakona i pravila 39 (1) (c) Poslovnika.
55. Sud podseća da podnositelj zahteva osporava ustavnost Rešenja Vrhovnog Suda, Rev. br. 80/2018, od 11. aprila 2018. godine, a on je podneo zahtev KI149/18 pred Sud dana 08. oktobra 2018. godine, dakle, nakon isteka roka od 4 (četiri) meseca.
56. Što se tiče kašnjenja podnošenja zahteva, Sud podseća da podnositelj zahteva traži vraćanje u pređašnje stanje, u skladu sa članom 50 Zakona, uz obrazloženje da “*zbog toga što je njegova majka zaboravila, on je sa kašnjenjem bio obavešten u vezi sa Rešenjem Vrhovnog Suda Kosova Rev. nr. 80/2018 od 11.04.2018. godine, tako da mu je za 7 dana prošao rok za podnošenje zahteva za ocenu ustavnosti rešenja Vrhovnog Suda.*”
57. Da bi podržali njegove argumente, društvo “Ngritja e Zerit” je naglasilo da oni “*nisu u međusobnoj vezi sa niti jednim Osnovnim sudom u vezi sa pravnim aktima koji se tiču kompenzaciju šteta koje su nastale kao posledica rata,*” odnosno u momentu kada je strana došla u kancelariju i kada je obaveštena u vezi sa mogućnošću podnošenja zahteva pred Ustavni Sud, odnosno “*za 7 dana je prošao rok za podnošenje zahteva za ocenu Ustavnosti rešenja Vrhovnog Suda.*”
58. U ovom konkretnom slučaju, Sud primećuje da obrazloženje podnosioca zahteva za nepodnošenje zahteva Sudu u skladu sa zakonskim rokom određenim u članu 49 Zakona je subjektivne prirode i povezan je sa njegovim nemogućnostima da poznaže zakon i svoja prava. Ipak, Sud smatra da podnositelj zahteva nije pružio nikakav dokaz koji bi dokumentovao da je zbog objektivnih okolnosti, koje su bile van njegove kontrole, nije uspeo da podnese zahtev unutar zakonskog roga od 4 (četiri) meseca. Izuzev ovoga, podnositelj zahteva nije pružio dokaze koji pokazuju da je zahtev podnet u roku od 15 (petnaest) dana od dana uklanjanja prepreka koje obrazlažu zahtev za povraćaj u pređašnje stanje, kako se to traži u članu 50 Zakona.
59. Stoga, Sud utvrđuje da podnositelj zahteva nije potkrepio svoj zahtev u vezi sa vraćanjem roka u pređašnje stanje, u skladu sa članom 50. Zakona i, shodno tome, njegov zahtev treba da se odbije.
60. Sud podseća da je svrha zakonskog roka od 4 (četiri) meseca, prema članu 49. Zakona i pravilu 39 (1) (c) Poslovnika, da promoviše pravnu sigurnost, osiguravajući da se slučajevi koji se odnose na ustavna pitanja razmatraju u razumnom periodu i da prethodne odluke ne budu stalno otvorene za osporavanje (vidi: slučaj *O'Loughlin i drugi Protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, predstavka br. 23274/04, ESLJP, rešenje od 25. avgusta 2005. godine i takođe: slučaj Ustavnog Suda br. KI140/13, *Ramadan Cakiqi*, rešenje o neprihvatljivosti od 17. marta 2014. godine, stav 24).

61. Na osnovu napred navedenog, proizilazi da je zahtev (KI149/18) podnosioca Xhavita Aliu podnet van zakonskog roka koji je propisan u članu 49. Zakona i pravilu 39 (1) (c) Poslovnika i kao takav je neprihvativ.

Što se tiče podnosioca zahteva Fadila Bekteshija [KI150/18]

62. Sud pre svega primećuje da je zahtev KI150/18 podnet od strane Fadila Bekteshija, sina pokojnog Muharrema Bekteshija. Sve odluke redovnih sudova koje se osporavaju pred ovim Sudom su donete u ime pokojnog, odnosno u ime oca podnosioca zahteva.
63. S tim u vezi, Sud prvo ispituje da li je zahtev ispunio uslove prihvativosti, koji su utvrđeni Ustavom i dalje propisani Zakonom i predviđeni Poslovnikom, što se tiče zahteva KI150/18.
64. Kao primarno pitanje prihvativosti koje se treba razmotriti u ovom konkretnom slučaju je činjenica da li je zahtev KI 150/18 podnet od strane ovlašćenog lica, kao što se to zahteva u stavu 1 i stavu 7 Ustava - citirano iznad. Ovo pitanje se javlja zbog toga što je podnositelj zahteva sin pokojnog i Sud treba da oceni da li može njegov sin da se žali za i u ime svog oca, u ovom konkretnom slučaju koji se tiče prava i sloboda koje su zagarantovane članom 31 Ustava a u vezi sa članom 6 ESLjP-a. Da bi se legitimisao podnositelj zahteva kao ovlašćena strana, Sud treba da prihvati istom status indirektne žrtve.
65. S tim u vezi, poznato je da pred ovim Sudom mogu pojaviti osobe koje tvrde da su direktnе žrtve mogućih povreda Ustava ili drugih međunarodnih instrumenata koji štite prava i slobode ljudi. Takođe, sudska praksa ovog Suda govori da se, u određenim slučajevima, i indirektne žrtve mogu prihvati kao ovlašćene strane. (vidi predmet Ustavnog Suda u vezi sa članom 25 Ustava a u vezi sa članom 2 EKLjP-a, KI41/12, *Gezim i Makfire Kastrati protiv Sudskog Saveta Kosova*, Presuda od 26. februara 2013. godine).
66. Međutim, u dosadašnjoj sudske praksi suda nije navedeno da u slučajevima kao sto je ovaj trenutni, da li se može legitimisati kao ovlašćena strana jedna osoba koja tvrdi da je indirektna žrtva povreda ljudskih prava i sloboda koje se tiču člana 31 Ustava u vezi sa članom 6 EKLjP-a. Sud podseca da se prava na koja se žali sin pokojnog koji je bio strana u postupcima pred redovnim sudovima tiču zahteva sada pokojnog za kompenzaciju ratne štete. Njegov zahtev, redovni sudovi, uključujući i Vrhovni sud - su odbili kao neprihvativ zbog pravnih nadležnosti, jer se smatralo sa se ne može tužiti država Srbija pred sudovima Republike Kosova. (Vidi stav 18 i 46 ovog rešenja gde se objašnjeni razlozi odbijanja zahteva podnosioca i drugih).
67. Radi određivanja statusa žrtve za podnosioca zahteva, Sud se poziva na sudske prakse ESLjP-a, gde se navode primeri u kojima se jedna indirektna žrtva može pojaviti pred sudom i da se legitimiše kao ovlašćena strana. Generalno, do danas, ESLjP je usvojio status indirektne žrtve samo bliskim porodičnim članovima ili bliskim osobama ("next-of-kin") koji su uspeli da dokazu da imaju važan interes u pitanju pokojnog lica sa kojim su oni bili povezani.
68. Status indirektne žrtve, se na kontinuelan način dodeljuje osobama koje navode tvrdnje u vezi sa smrću ili nestanku njima bliskim osobama. (Vidi *Varnava i drugi protiv Turske*, stav 112). Ovakav pristup ESLjP-a je obrazložen činjenicom da je član

2 EKLjP jedna od najosnovnijih odredbi čitavog sistema zaštite ESLjP-a. (Vidi predmet *Fairfield protiv Ujedinjenog Kraljevstva*). Za član 2 EKLjP-a, ESLjP je prihvatio kao indirektne žrtve bliske članove porodice, a posebno predmete koji su bili povezani sa pozitivnim obavezama države da zaštite njihova prava određena u članu 2 EKLjP-a. (*Van Colle protiv UK*, stav 86 i *Tsalikidis i drugi protiv Grčke*, stav 64).

69. Bliska rodbina pokojnog, kao indirektne žrtve, mogu takođe da podnesu žalbe na osnovu člana 3 i člana 5 EKLjP-a - u ime pokojnog ili nestalog lica ukoliko je tvrdnja o povredi u uskoj vezi sa smrću ili nestankom i kao takva navodi pitanja koja su zaštićena članom 2 EKLjP-a. (Vidi *Khayrullina protiv Rusije* 91-92 i 100-107).
70. ESLjP je prepoznao ovaj status bivšim supružnicima (*McCan i drugih protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, *Salman protiv Turske*); nevenčanim partnerima (*Velikova protiv Bugarske*); roditeljima (Ramsahai i drugih protiv Holandije); sestrama ili braćom (*Andronicou i Constantinou protiv Kipra*); deci (*McKerr protiv UK*); unucima i unukama (*Yasa protiv Turske*).
71. Sud, u vezi sa ovim slučajevima, primećuje da se nijedan od njih ne tiče prava na pravično i nepristrasno sudjenje zagarantovanog članom 6 EKLjP-a. Naime, za slučajeve koji nisu bili usko povezani sa „smrću“ ili „nestankom“ direktnе žrtve, ESLjP je primenjivao jedan mnogo restriktivniji pristup. (Vidi *Karpylenko protiv Ukrajine*, stav 104).
72. Primera radi, u jednom predmetu koji se ticao sprečavanja pomoći u samoubistvu za koju se tvrdilo da je u suprotnosti sa članovima 2, 3, 5, 8, 9 i 14 EKLjP-a, ESLjP je naglasio da se zaova pokojnog zalila za prava koja nisu mogla biti preneta kao kategorija prava (“*non-trasferable rights*”) i samim tim ona se nije mogla smatrati indirektnom žrtvom u tom konkretnom predmetu. (Vidi, *Sanles Sanles protiv Španije*; vidi takođe *Bić i drugi protiv Turske - u vezi sa članovima 5 i 6 - Fairfield i UK u vezi sa članom 9 i 10, i Roigas protiv Estonije u vezi sa članom 8*).
73. Drugi primer koji potvrđuje da bliski rođaci pokojnog lica ne mogu da se žale za prava koja su zagarantovana članom 6 EKLjP-a je slučaj *Bić i drugi protiv Turske*. U tom predmetu, supruga i deca g. Ihsana Bića su se, 3 meseca nakon smrti potonjeg, između ostalog, zalili da njemu nije suđeno od strane nezavisnog i nepristrasnog suda i za postupke koji su primenjenih protiv njega je istekao razložni vremenski rok. Oni su se žalili i na povredu člana 5 EKLjP-a. ESLjP je pojasnio da žalbe koje su oni podneli, a koje spadaju pod član 5 i član 6 EKLjP-a nisu u kategoriji prava na koja se bliski rođaci mogu zaliti nakon smrti osobe koja je bila glavni predmet sudskih postupaka. (Vidi *Bić i drugi*, stavovi 17 -24).
74. U skladu sa sudskom praksom ESLjP-a, navedenom iznad, Sud utvrđuje da se sin pokojnog u slučaju KI150/18, ne može legitimisati kao ovlašćena strana u ovom konkretnom slučaju zato što prava i slobode za koje se on konkretno zali nisu takva da bi se on smatrao indirektnom žrtvom.
75. Samim tim, na osnovu člana 113.1 i 113.7, člana 47 Zakona, i pravila 39 (1) (a) Poslovnika o radu, zahtev KI 150/18 se treba proglašiti neprihvatljivim jer je podnet od neovlašćene strane.

Zaključak

76. Kao zaključak, Sud utvrđuje da:

- (i) što se tiče 4 podnosioca zahteva KI151/18, KI152/18, KI153/18, KI154/18, njihovi zahtevi su očigledno neosnovani po ustavnim osnovama i treba da se proglose neprihvatljivim u skladu sa pravilom 39 (2) Poslovnika;
- (ii) što se tiče podnosioca zahteva KI149/18, njegov zahtev je podnet van roka koji je propisan u članu 49. Zakona i pravilu 39 (1) (c) Poslovnika i kao takav je neprihvatljiv.
- (iii) što se tiče podnosioca zahteva KI150/18, njegov zahtev je podnet od strane neovlašćenog lica i nije u skladu sa članom 113.1 i 113.7, članom 47 Zakona, i pravilom 39 (1) (a) Poslovnika o radu.

IZ TIH RAZLOGA

Ustavni sud Republike Kosova, u skladu da članom 113.1 i članom 113.7 Ustava, članovima 48 i 49 Zakona i pravilom 39 (1) (a) i (c) i 39 (2) Poslovnika o radu, dana 19. jula 2019. godine, jednoglasno

ODLUČUJE

- I. DA PROGLASI zahtev neprihvatljivim;
- II. DA DOSTAVI ovu odluku stranama;
- III. DA OBJAVI ovu odluku u Službenom listu, u skladu sa članom 20 (4) Zakona;
- IV. Ova odluka stupa na snagu odmah.

Sudija izvestilac

Safet Hoxha

Predsednica Ustavnog suda

Arta Rama-Hajrizi